Nerijus Brazdeikis

Šilutės evangelikų liuteronų kapinės

Šilutėje 2022 m. archeologiniai tyrimai atlikti suprojektuoto elektros kabelio nuo Tilžės g. 24A iki 37A sklypų vietoje. Šilutės evangelikų liuteronų senųjų kapinių komplekso (UK 39187) teritorijoje buvo ištirta viena 5x2 m dydžio perkasa. Šios kapinės įsteigtos 1832 m. ir uždarytos 1962 m. Kapinių teritorija buvusi taisyklingo išplanavimo, padalyta į keletą pagrindinių kvartalų. Kapinėse laidota pagal susitarimą įvairių konfesijų žmonės. 1907 m. buvo pastatyta mūrinė šarvojimo koplyčia, šalia jos tirta perkasa. Kapines uždarius jos buvo nuniokotos, neišliko nė vienos nepažeistos kapavietės.

Kapinių teritorijos pakraščiuose tyrimai vykdyti 2020 m. (M. Užgalis) ir 2021 m. (D. Balsas) (1 pav.). M. Užgalis tyrė šurfus ties kapinių teritorijos R riba ir fiksavo vien XX a. sluoksnius (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 677). 2021 m. D. Balsas ištyrė vieną 7x4,5 m dydžio perkasą ties buvusiais kapinių vartais kapinių teritorijos P dalyje (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 612). Šių tyrimų metu aptikta fragmentiškų dviejų vartų stulpelių pamatų liekanų ir buvusiam takeliui supilti sluoksnių, kurie datuoti XIX–XX a. viduriu.

2022 m. perkasa tirta ties 1907 m. statytos mūrinės šarvojimo koplyčios Š–ŠR puse, 1 m atstumu nuo koplyčios Š sienos. Tirtoje vietoje po paviršiniu 10–15 cm storio velėnos ir juodžemio sluoksniu per visą perkasos plotą iki

1 pav. Tyrimų vietos situacija: 1 – 2022 m. perkasos vieta; 2 – suprojektuoto kabelio vieta; 3 – D. Balso 2021 m. tyrimų vieta; 4 – M. Užgalio 2020 m. tyrimų vieta; 5 – Šilutės evangelikų liuteronų senųjų kapinių komplekso (39187) teritorijos riba. A. Lekniutės-Šimkevičienės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation. 1 – the 2022 trench; 2 – the planned cable site; 3 – Balsas' 2021 investigation; 4 – Užgalis' 2020 investigation; 5 – the boundaries of the Šilutė Evangelical Lutheran cemetery complex (39187).

85–90 cm gylyje atidengto gelsvo smėlio (įžemio) fiksuotas pilkšvo smėlio horizontas su keliais 1–3 cm storio juosvos žemės tarpsluoksniais, kuriuos būtų galima sieti su buvusiais tarpiniais žemės paviršiais. Apatinis toks buvusį paviršių žymėjęs apie 1–3 cm storio sluoksnelis atidengtas apie 70 cm gylyje, po juo dar buvęs iki 20 cm storio pilkšvo smėlio sluoksnis. Šiam pilkšvam smėlio horizontui datuoti radinių neaptikta. Apie 90 cm gylyje gelsvo smėlio (įžemio) paviršiuje aptiktos 3 balkšvo smėlio dėmės. Dviejuose jų aptikti palaidojimai (kapai 1–2) ir viena netaisyklingos formos neaiškios paskirties duobė (struktūra 1).

Kapo 1 duobė aptikta 85 cm gylyje. Duobė apie 140x45 cm dydžio, nuolaidžiais kraštais. Į įžemį (gelsvą smėlį) kapo duobė įgilinta apie 55 cm. Kape rasta tik išlikusių kaukolės skliauto kaulų. Radinių neaptikta. Karsto liekanų nėra. Pagal kapo duobę ir kaukolės vietą kape mirusysis laidotas galva į V (272˚ kryptimi). Įžemis kapo duobės vietoje atidengtas 1,4 m gylyje. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad čia palaidotas 7–9 m. amžiaus vaikas.

Kapo 2 duobė aptikta apie 90 cm gylyje (2 pav.). Karsto liekanų nėra. Mirusysis palaidotas ant nugaros, galva orientuota 270˚ (V) kryptimi. Kapo duobė stačiakampė, 170x45 cm dydžio, stačiais kraštais, per 75 cm įgilinta į įžemį – gelsvą smėlį. Skeleto liekanos yra apie 1,55 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kaulai suirę. Kairė ranka buvo sulenkta ir padėta virš dubens, o dešinė ranka buvusi ties kairiu petimi ar širdies plote ir ant šios rankos buvęs žiedas su IHS inicialais. Ant kairės rankos buvęs vienas žiedas pagamintas iš vienos vielelės, kitas – su rankos delno kontūru, trečiasis – tai signetinis žiedas su įkartomis. Žiedai datuojami XVI–XVII a. (3 pav.). Jokių kitų radinių neaptikta. Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad tai yra apie 50 m. moteris.

2 pav. Kapo 2 duobė ir palaikai iš V 1,55 m gylyje. N. Brazdeikio nuotr.

Fig. 2. The Burial 2 grave pit and remains at a depth of 1.55, as seen from the W.

3 pav. Kape 2 aptikti žiedai. R. Bračiulienės nuotr.

Fig. 3. The rings from Burial 2.

Struktūra 1 – tai apie 90 cm gylyje aptikta 60x50 cm dydžio į įžemį įgilinta per 20 cm netaisyklingo apskritimo formos duobė, užpildyta balsvu gelsvu smėliu. Radinių neaptikta. Jos paskirtis liko neaiški.

2022 m. tyrimų rezultatai yra kiek netikėti, nes apie šioje vietoje buvusius palaidojimus ar kapines iki 1832 m. nėra jokių istorinių rašytinių šaltinių ar kitų duomenų. Tas pats pasakytina ir apie pirmąją Verdainės bažnyčią. Daroma prielaida, kad ji galėjusi būti vėlesnės bažnyčios vietoje. Atliktų tyrimų rezultatai kelia tolimes-

nių klausimų tiek dėl pirmosios Verdainės bažnyčios vietos, tiek dėl atliktų tyrimų metu aptiktų kapų sąsajų su ja ir apskritai dėl šių XVI–XVII a. kapinių atsiradimo istorinių aplinkybių bei kapinių dydžio. Tikimasi archeologinius tyrimus tęsti toliau per visą suprojektuoto elektros kabelio tranšėjos ilgį ir surinkti daugiau duomenų apie šį iki šiol nežinotą laidojimo paminklą.

The Evangelical Lutheran cemetery in Šilutė

The 10 m^2 trench excavated in 2022 on the grounds of the Šilutė Evangelical Lutheran cemetery (Fig. 1), which was opened in 1832 and closed in 1962, yielded two 16th–17th-century burials but no other archaeological finds or 19th–20th-century burials (Fig. 2). One burial contained the skeleton of a 7–9-year-old child without grave goods, the other a roughly 50-year-old female with 4 rings (Fig. 3). No historical sources mention the earlier 16th–17th-century cemetery that existed at this site.

Nerijus Brazdeikis, Mindaugas Brazauskas

Varnių Žemaičių vyskupystės muziejaus aplinka

2022 m. buvo tęsiami 2021 m. rudenį pradėti archeologiniai tyrimai S. Daukanto g. 6, Varniuose (Telšių r., Varnių sen.), kur vykdyti Varnių kunigų seminarijos pastate (UK 10569) įsikūrusio Žemaičių vyskupystės muziejaus sutvarkymo darbai (1 pav.). 2021 m. tyrimus atliko D. Zubrickas (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 250–254).

Varnių kunigų seminarijos pastato statybos data yra žinoma. Statybos darbai vyko 1767–1770 m. Iki to dabartiniame S. Daukanto g. 6 sklype yra stovėjusi Varnių katedra, Švč. Trejybės bažnyčia ir jų aplinkoje nuo XV a. buvusios kapinės.

Šių archeologinių tyrimų tikslas buvo užbaigti 2021 m. D. Zubricko pradėtus tyrimus, todėl perkasų ir kapų numeracija tęstinė. 2022 m. ištirtos 5 perkasos, jos įvardytos 2, 7–10 (bendras apie 99 m^2 plotas) ir atlikti žvalgymai 39 m ilgio elektros kabelio ir 13 m ilgio van-

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2022 m. detaliųjų tyrimų perkasos; 2 – 2022 m. žvalgymai vandentiekio vietoje; 3 – 2022 m. žvalgymai elektros kabelio vietoje; 4 – 2021 m. detaliųjų tyrimų perkasos (D. Zubrickas); 5 – 2021 m. žvalgymų vieta (D. Zubrickas); 6 – ankstesnių archeologinių tyrimų vietos (J. Genys (1984 ir 1987 m), L. Valatkienė (1995 m.), D. Karalienė (1998 m.), A. Šapaitė (2001 m.)). A. Lekniutės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – the 2022 trenches; 2 – the water main site surveyed in 2022; 3 – the electric cable site surveyed in 2022; 4 – the 2021 trenches (Zubrickas); 5 – the 2021 survey site (Zubrickas); 6 – earlier archaeological investigation sites (Genys (1984 and 1987), Valatkienė (1995), Karalienė (1998), and Šapaitė (2001)).